

A comparative study of the non-financial rights of couples in the family law system of Iran and Canada

Ghasem Pouriman¹ Salman Valizade*² Mozafar Bashokoh³

1. PhD Student in Private Law, Ardabil Branch, Islamic Azad University, Ardabil, Iran
<http://orcid.org/0009-0007-3024-0426>
2. Assistant Professor, Department of Law, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran
<http://orcid.org/0009-0002-8611-2662>
3. Department of Psychology, Ardabil Branch, Islamic Azad University, Ardabil, Iran
<http://orcid.org/0009-0009-6601-1136>

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Review Article

Article History:

Received:

November 19, 2023

Accepted:

December 31, 2023

Keywords:

spouses' non-financial rights, Iran, Canada, spouses' duties.

[10.30495/IIFS.2024.1993672.1096](https://doi.org/10.30495/IIFS.2024.1993672.1096)

Introduction: The main purpose of the current research is the comparative study of the non-financial rights and duties of couples in the laws of Iran and Canada. **Method:** The current research was done using the descriptive-analytical method. One of the most important non-financial items examined in this research is the right to head and the position of a man in the family. This has caused other issues to be raised, such as; The right to custody, employment, coexistence and good association should be examined under this title. **Findings:** The research findings regarding the implementation of non-financial rights of spouses within the family law systems of Iran and Canada indicate that in Iran, women's rights and spousal duties are predominantly influenced by Sharia and jurisprudence principles, whereas in Canada, these rights and duties are established by civil and human rights laws. Moreover, Canada places emphasis on individual rights and the best interests of the child, while Iran focuses on Sharia principles and parental obligations. **Conclusion:** Based on the findings of this study and an examination of domestic laws, it is evident that the expectation of a wife's obedience to her husband and the husband's involvement in her personal and social autonomy, encompassing matters such as custody, occupation, and societal engagement, indicate that while attempts have been made to adapt to societal changes, there remains a significant gap from the existing standards set by the Canadian family law system and international covenants and conventions.

Cite this article:

Poriman, G., Valizade, S., Bashokoh, M.(2023). A comparative study of the non-financial rights of couples in the family law system of Iran and Canada. *Journal of Islamic-Iranian Family studies* .3(3), 89-103

Corresponding author

Salman Valizade

Address: Department of Law, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran

Email: salmanvalizadehlaw@gmail.com

Extended Abstract

Introduction: The study of marriage as a critical phase in family formation encompasses various aspects, including the marital contract, emotional relationships, and the legal bonds that define the rights and duties of a husband and wife. This research paper aims to explore the non-financial rights associated with marriage, particularly focusing on personal protection and women's rights. These rights encompass the right to companionship, sexual relations, and autonomy, among others, which are distributed either individually to each spouse or shared between them. The unique nature of the family unit lies in its foundation not only on legal principles but also on emotional and moral values.

This paper specifically aims to compare and contrast the non-financial rights of couples within the legal frameworks of Iran and Canada. It will investigate the similarities and differences between these two legal systems, with a focus on the historical development and evolutionary stages of Canadian family law, particularly in the context of family administration and management.

Through this comparative analysis, the paper seeks to examine the legal models of family management in Canada, taking into account the current needs and societal requirements of Iran. By understanding the historical progression and developmental stages of Canadian law in family management and its outcomes, this study will explore the potential applicability and adoption of certain legal solutions from the Canadian system within the Iranian context. The ultimate objective is to provide insights into how the Iranian legal system can evolve or adapt by learning from the Canadian experience in managing family-related legal issue.

Methodology

This article employs the document analysis method, which involves a purposeful and systematic examination of relevant legal sources from both Iran and Canada. The approach is primarily descriptive and interpretive, focusing on an in-depth exploration and understanding of the subject matter.

Results

In the Canadian legal system, marriage is viewed as a legal union and a partnership in life and soul. The separation of spouses is an optional quasi-divorce institution. Neither spouse is given the title of final decision-maker. However, in Iran's jurisprudence and legal laws, the non-financial rights of couples are based on three categories, which have been considered in this comparative study. Firstly, the most significant effect of cohabitation is that the husband and wife partner morally and legally to strengthen the foundations of the family. In domestic law, there is a greater emphasis on the moral dimension and the desirable aspect of the marriage contract, and the husband is considered the head of the family.

Discussion

The difference between Canadian law and domestic law in terms of "social behavior" lies in the enumeration of a set of moral standards and the strong enforcement measures against their violation within Canadian law. Violations of these standards are considered serious and are of significant importance to the Canadian legislature. Conversely, domestic law tends to be stricter concerning divorce matters and demonstrates a greater willingness to reconcile couples. In Canadian law, neither spouse is given the title of final decision-maker or head of the family, and individual freedoms are limited due to the emphasis on the partnership of couples. In domestic law, there is a greater belief in the moral and desirable aspects of the marriage contract, and the head of the family is considered one of the characteristics of the husband.

Conflict of interest

According to the authors, this article has no conflict of interests.

Funding

The current research is derived from a specialized doctoral dissertation and was carried out without financial support.

Acknowledgements

I would like to express my gratitude to the supervisor and all those people who participated in this research.

بررسی تطبیقی حقوق غیرمالی زوجین در نظام حقوق خانواده ایران و کانادا

قاسم پور ایمان^۱، سلمان ولی زاده^{۲*}، مظفر باشکوه^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران

<http://orcid.org/0009-0007-3024-0426>

۲. استادیار گروه حقوق خصوصی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران

<http://orcid.org/0009-0002-8611-2662>

۳. استادیار گروه حقوق خصوصی، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران

<http://orcid.org/0009-0009-6601-1136>

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله :

مقاله مروری

تاریخچه مقاله :

تاریخ دریافت:

۲۸ آبان ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۱۰ دی ۱۴۰۲

واژه های کلیدی :

حقوق غیرمالی زوجین، ایران، کانادا،

تکالیف زوجین.

[10.30495/IIFS.2024.1993672.1096](https://doi.org/10.30495/IIFS.2024.1993672.1096)

مقدمه: هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی تطبیقی حقوق و تکالیف غیرمالی زوجین در قوانین ایران و کانادا است. **روش:** پژوهش حاضر با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است. **یافته ها:** از مهمترین مواد غیرمالی بررسی شده در این پژوهش، حق ریاست و جایگاه مرد در خانواده است. این مهم باعث شده سایر موارد مطرحه همچون؛ حق حضانت، اشتغال، همزیستی و حسن معاشرت ذیل این عنوان بررسی شود. یافته‌های تحقیق حاصل از تطبیق حقوق غیرمالی زوجین در نظام حقوق خانواده ایران و کانادا نشان می‌دهد که در ایران، حقوق زنان و وظایف زوجین بیشتر تحت تأثیر اصول شرعی و فقهی قرار دارد، در حالی که در کانادا، حقوق زنان و وظایف زوجین بر اساس قوانین مدنی و حقوق بشر تعیین می‌شود. همچنین در کانادا تمرکز بر روی حقوق فردی و منافع بهترین فرزند است در حالی که در ایران تمرکز بر روی اصول شرعی و وظایف والدینی است. **نتیجه گیری:** با توجه به یافته‌های این مقاله و با بررسی قوانین داخلی ملاحظه شد که تبعیت زن از شوهر و دخالت شوهر در آزادی‌های فردی و اجتماعی او اعم از حضانت تا اشتغال و حضور در جامعه، نشان‌دهنده این است که گرچه قانون‌گذار سعی کرده به فراخور تحولات جامعه تغییراتی را اعمال کند اما فاصله زیادی با استانداردهای موجود در نظام حقوق خانواده کانادا و میثاقین و کنوانسیون‌های بین‌المللی دارد.

استناد :

پور ایمان، قاسم، ولی زاده، سلمان، باشکوه، مظفر(۱۴۰۲). بررسی تطبیقی حقوق غیرمالی زوجین در نظام حقوق خانواده ایران و کانادا، فصلنامه مطالعات اسلامی ایرانی خانواده، ۳(۳)، ۸۹-۱۰۳.

سلمان ولی زاده

نشانی: گروه حقوق خصوصی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران

ایمیل: salmanvalizadehlaw@gmail.com

نویسنده مسئول :

مقدمه

ازدواج مهمترین مرحله تشکیل خانواده است. به موجب برقراری رابطه عاطفی و پیوند زناشویی بین زن و مرد، رابطه‌ای حقوقی تحت عنوان زوجیت برقرار می‌شود و هر کدام از ایشان، در قبال یکدیگر دارای حقوق و تکالیفی خواهند بود. بخشی از آثار نکاح به امور مالی و بخش دیگر به حقوق غیرمالی مرتبط با حمایت‌های شخصیتی و حفاظتی زن مربوط است از جمله این حقوق؛ حق حسن معاشرت، حق مضاجعه، حق منع از اشتغال و موارد این چنینی که بخشی از این حقوق مختص زوج، برخی مختص زوجه و برخی بین زوجین مشترک خواهد بود (Keshavarz, 2021). ویژگی خاص خانواده بدان جهت است که نهادی فراتر از یک سازمان حقوقی و پایه‌ریزی شده بر اساس عواطف و ارزش‌های اخلاقی است.

با حرکت جامعه در بستر زمان، حقوق نیز به عنوان شاخه‌ای از علوم انسانی که نظم‌دهنده روابط اجتماعی و شخصی میان انسان‌هاست، دست‌خوش دگرگونی و تحول می‌گردد. بدین ترتیب، در حقوق خانواده نیز، که قدمت آن به درازای تاریخ است، آثار این تجدد و دگراندیشی را می‌توان مشاهده کرد. تغییرات صورت پذیرفته در نقش‌ها و شکل زندگی خانوادگی به خوبی بیانگر ضرورت نگاهی جدید به خانواده و جایگاه زوجین در آن بوده، اجتهادی جدید می‌طلبد (Mala, 1998). اجتهادی که رویکرد کلی آن به سمت اهمیت خانواده و تقویت حقوق زن در خانواده و تلاش در جهت تعادل روابط او با شوهر است. قانون اساسی ایران در رابطه اهمیت خانواده بیان می‌دارد: «خانواده واحد بنیادین این جامعه و کانون اصلی رشد و تعالی انسان است و توافق عقیدتی و آرمانی در تشکیل خانواده که زمینه ساز اصلی حرکت تکاملی و رشد انسان است اصل اساسی بوده و فراهم کردن امکانات برای نیل به این مقصود از وظایف حکومت اسلامی است» و در اصل ۲۱ نظر به اهمیت این نهاد اجتماعی دادگاه خاص برای دعوی خانوادگی پیش‌بینی کرده است.

قانون تنها می‌تواند بخشی از جنبه‌های روابط زوجین را تنظیم کند و بخش‌های دیگر باید از طریق اخلاق، سنن، عرف و مذهب تنظیم گردد. از یک طرف، دخالت بیش از حد قانون‌گذار جهت تنظیم روابط زوجین می‌تواند به نهاد خانواده و روابط شخصی افراد آسیب بزند. از طرف دیگر، بی‌توجهی قانون‌گذار به حقوق و تعهدات اساسی زوجین، می‌تواند به ظلم و بی‌عدالتی در محیط خانواده منجر شود (Shiravi, 2017).

شایان ذکر است در کشور ایران تا قبل از سال ۱۳۴۶ قوانین مربوط به حقوق خانواده به طور پراکنده در قوانین مختلف از جمله قانون مدنی آمده بود، اما لزوم توجه بیشتر به حقوق خانواده و ویژگی‌های خاص آن، این الزام را برای مقنن به وجود آورد که به طور اختصاصی به نهاد خانواده بپردازد و با پیش‌بینی راهکارهای مناسب، تا حد امکان از گسسته شدن این نهاد جلوگیری نموده، معضلات و مشکلات احتمالی را با کمترین هزینه حل و فصل کنند (Bordbar, 2017). در نامه‌های بین‌المللی مصوب ۱۹۰۴، ۱۹۳۳، ۱۹۲۱ اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱۹۴۸، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی مصوب ۱۹۶۶، میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مصوب ۱۹۶۶، کنفرانس‌های جهانی در سال ۱۹۷۵ در مکزیکو، سال ۱۹۸۰ در کپنهاگ، سال ۱۹۸۵ در نیروبی و بالاخره سال ۱۹۹۵ در پکن به صورت غیرمستقیم و کلی و یا به صورت خاص به حقوق زنان و حقوق خانواده اشاره شده و در آن‌ها برای شناسایی و تضمین حقوق سیاسی و اجتماعی زنان و خانواده تلاش نموده است. با وجود این توفیق‌ها، حقوق سیاسی و اجتماعی حقوق خانواده در هر کشور متناسب با نوع نظام سیاسی، فرهنگ و ارزش‌ها و آداب و رسوم اجتماعی آن کشور محقق شده است. در ارتباط با موضوع پژوهش تحقیقات محدودی انجام شده که در ذیل به آنها اشاره می‌شود

حکیم در پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان «بررسی تطبیقی حقوق غیرمالی زوجین از دیدگاه اسلام و اسناد بین‌المللی» به بررسی محتوایی اسناد بین‌المللی و نظام اسلام، تقسیم وظایف حقوق زوجین با دیدگاه اسناد بین‌المللی به آن پرداخته است. بعضی از این حقوق و تکالیف مربوط به امور مالی و بخشی دیگر به امور غیر مالی و هدف آن مشارکت در بنای جامعه و رفع نیازمندی‌های عاطفی و اخلاقی انسان است. تنها در صورت تحول اساسی در ساختار جامعه و نهادها و مؤسسات آن، زنان می‌توانند به طور کامل از تمام حقوق‌شان به عنوان افراد مساوی با مردان در تمام جنبه‌های زندگی بهره‌مند گردند. این تحول تأیید مجدد این بود که حقوق زنان، حقوق بشر است و تساوی جنسیتی به عنوان یک ملاحظه است که همه از آن منتفع می‌گردند (Hakim, 2021).

کشاورز پایان‌نامه کارشناسی ارشد را با عنوان «مطالعه تطبیقی حقوق غیر مالی زوجه در فقه و حقوق موضوعه و بررسی آن در رفع تبعیض علیه زنان»، با هدف بررسی مطالعه تطبیقی حقوق غیر مالی زوجه در فقه و حقوق موضوعه و بررسی آن در کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان، نگارش کرده است و با توجه به یافته‌ها نتیجه گرفته است که حقوق غیرمالی زنان، در اسناد بین‌المللی و قوانین اسلامی، و کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان مورد تبیین و شناسایی و بازنگری قرار گیرد (Keshavarz, 2021).

سیفی و شاهمرادی در مقاله‌ای با عنوان «مطالعه تطبیقی حقوق غیرمالی زوج در حقوق ایران و فرانسه»، به بررسی بررسی نگرش دو نظام حقوقی ایران و فرانسه درباره حقوق غیرمالی زوج، به ویژه مطالعه سیر تحول اصلاحات قانونی کشور فرانسه در خصوص تغییر الگوی مدیریت خانواده از «اقتدار شوهر» به «همکاری مشترک»، با رویکردی تطبیقی و روش توصیفی-تحلیلی، پرداخته‌اند (Saifi & Shahmoradi, 2017).

زمانی درمزاری کتابی با عنوان «بایسته‌های حقوق خانواده در ایران» به چاپ رسانده است. این کتاب در ۷ فصل جداگانه ارائه شده است؛ فصل نخست آن به مطالعه و نقدحقوقی قانون حمایت از حقوق خانواده پرداخته و آن را از حیث تاریخی، بررسی ویژگیها و اوصاف قانون حمایت از خانواده، مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱ ابتکارات و نوآوریهای قانون جدید، تفاوت‌های قانون جدید حمایت از خانواده با قانون سال ۱۳۵۳ و ماده واحده مربوط به طلاق و اشکالات و ایرادات حقوقی وارده بر قانون حمایت از خانواده، مصوب ۱۳۹۱ پرداخته است و از حیث تصویب قانون جدید حمایت از خانواده، مطالب این فصل، از نوآوری برخوردار بوده، دارای کاربردی ویژه و گسترده خواهد بود (Zamani, 2016).

فضائلی و محمدی در مقاله‌ای با عنوان «بررسی برخی حقوق غیرمالی زوجین در نکاح منقطع» معتقد هستند که قانون‌گذار ایران و به تبع آن حقوق‌دانان از تبیین دقیق، صریح و روشن این امر، در نکاح منقطع غفلت نموده‌اند. استدلال آن‌ها این است که به نظر می‌رسد با توجه به گسترش این نوع از نکاح در جامعه کنونی و خلأهای قانونی موجود در خصوص نکاح منقطع و آثار آن، نمایندگان مجلس باید در پی تدوین مواد قانونی صریح و به دور از ابهام، در جهت بیان آثار حاکم بر این عقد، که از جمله آن‌ها حقوق غیرمالی زوجین است، باشند تا افراد با آگاهی کامل نسبت به احکام و آثار این عقد، به انعقاد آن اقدام نمایند (Fazaeli & Mohamadi, 2013).

تحقیقات پیشین اگرچه امکانات نظری فراوانی پیش‌پای پژوهش ما قرار داده‌اند، اما در مقاله حاضر از حیث قلمرو مکانی (مقایسه ایران و کانادا) با تحقیقات پیشین متفاوت است. در این مقاله سعی بر آن است به طور واقع‌بینانه تا حد توان به بررسی خلأهای موجود پرداخته شود و فارغ از تعصبات دینی و ملیتی به این موضوع بسیار با اهمیت نگاه شود تا بتوان راهکاری اساسی، جامع، علمی و قابل اجرا در عمل را در خصوص حقوق و تکالیف غیرمالی زوجین، به‌منظور تحکیم مبانی خانواده تعیین و بیان کنیم.

در این میان با توجه به نقش زنان در نهاد خانواده، حقوق غیر مالی مربوط به زنان مهم‌تر جلوه می‌کند. این احساس به طور خاص در بین زنانی وجود دارد که در طول تاریخ در جامعه‌ای زندگی کرده‌اند که حس تبعیض جنسیتی بر آن حاکم بوده است. از این رو نقش و نفوذ هنجارهای اخلاقی در خانواده بسیار چشمگیرتر از قواعد خشک و انعطاف‌ناپذیر حقوقی است و به همین نسبت راهکارهای اخلاقی در حل اختلافات و مشکلات خانوادگی کارآمدتر و مؤثرتر به نظر می‌رسد. بر اساس آنچه که ذکر شد، بررسی حقوق غیرمالی زوجین در حقوق ایران و کانادا؛ مطالعه‌ی وجوه تشابه و افتراق این دو نظام حقوقی؛ بررسی سیر تاریخی و مراحل تغییر و تحول حقوق خانواده در کانادا و آثار و نتایج حاصل از آن، هدف این مقاله را تشکیل می‌دهد. به منظور نیل به اهداف مورد نظر، ابتدا برخی از حقوق غیرمالی زوج در حقوق ایران و کانادا و وجوه تشابه و افتراق احکام و راه‌حل‌های نظام‌های حقوقی فوق مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرد. به دیگر بیان، با علم به این مهم که اعمال همه راه‌حل‌های نظام حقوقی کانادا در خصوص چگونگی تدوین حقوق خانواده، بدون توجه به شرایط جامعه ایرانی و مدنظر قرار دادن کلیه آداب و سنن و همچنین اعتقادات مردم ما ناممکن می‌نماید، در این پژوهش سعی بر این است که، با در نظر گرفتن نیازها و مقتضیات فعلی جامعه ایران، الگوهای حقوقی خانواده در کشور کانادا مورد مذاقه قرارگیرد و با توجه به سیر تاریخی و مراحل تحول حقوق کانادا در زمینه حقوق غیرمالی زوجین و نتایج حاصل از آن، امکان انتخاب برخی از راه‌حل‌های موجود نظام حقوقی فوق بررسی گردد.

روش

در این مقاله، از روش تحلیل اسنادی استفاده شده است که بر مطالعه هدفمند و نظام‌مند منابع حقوق ایران و کانادا مبتنی است و محور آن جستجوی توصیفی و تفسیری است. پژوهش اسنادی یعنی تحلیل آن دسته از اسنادی که شامل اطلاعات درباره پدیده‌هایی است که قصد مطالعه آن‌ها را داریم. این روش مستلزم جست‌وجوی توصیفی و تفسیری است. به همین دلیل نمی‌توان توسعه تکنیکی این روش را به سنت هرمنوتیک متصل کرد. در این روش پژوهشگر درصدد آن است که از فهم مقاصد و انگیزه‌های اسناد و متون یا تحلیل تأویلی یک متن خارج شود. سپس آن را به‌عنوان زبان مکتوب و گفتمان نوشتاری نویسنده، پذیرفته، مورد استناد قرار دهد. بنابراین بستر معرفت‌شناختی و تکنیکی پژوهش اسنادی به پارادایم تفسیری نزدیک است (Ahmed, 2010: 8). با این روش می‌توان از توصیف صرف فراتر رفت و به تحلیل و تفسیر پرداخت (Fasae & Erfan Manesh, 2014). در مرحله نخست این روش، طرح پرسش و هدف تحقیق به صورت شفاف ضروری است که در بیان مسأله ذکر شده است. در مرحله دوم، چارچوب مفهومی و پیشینه انتخاب می‌شود، زیرا راهنمای محقق در بین منابع است و مسیر پژوهش را مشخص می‌کند (Prior, 2003). گام سوم در اجرای روش تحلیل اسنادی، تعیین و ارزیابی منابع است که بر پایه چهار محور صورت می‌گیرد: اصالت، اعتبار، نمایندگی و معنی (Scott, 2006). در این مقاله تلاش شده که منابع دست اولی مانند قوانین حقوقی و فقهی ایران و کانادا محور باشد زیرا در اصالت و اعتبار آن‌ها تردیدی نیست. گام چهارم، گردآوری داده‌ها است که با تحلیل توصیفی و تفسیری صورت می‌گیرد. نمونه‌گیری از منابع، هدفمند است و بر مبنای اهداف تحقیق و سؤالات پژوهش انجام می‌گیرد. گام نهایی، پردازش داده‌ها و نتیجه‌گیری است.

یافته‌ها

حقوق غیرمالی زوجین، به مجموعه‌ای از حقوق و تعهداتی اشاره دارد که بین زوجین در ارتباط با بدهای غیرمالی زندگی مشترک‌شان وجود دارد. هنگامی که یک زن و شوهر متأهل یا مشترک با هم زندگی می‌کنند، حقوق و وظایف قانونی خاصی در قبال یکدیگر دارند.

مهمترین مقوله اصلی در قانون حقوق خانواده ایران و کانادا به طور برجسته «حق ریاست خانواده» است، که سایر مفاهیم زیر این مقوله تعریف شده‌اند. بنابراین در این مقاله ابتدا به مقوله مقایسه حق ریاست خانواده در نظام حقوقی ایران و کانادا پرداخته شده، سپس در مقام نمونه بعضی از عناصر همچون حق اشتغال، حق حضانت، فرزند نامشروع، همزیستی و حسن معاشرت ذیل این عنوان اصلی توضیح داده شده است.

حق ریاست خانواده

قانون خانواده و حقوق غیرمالی زوجین، برای اکثر کانادایی‌ها حیاتی است زیرا روابط بین همسران و بین والدین و فرزندان آنها را کنترل می‌کند. در قانون خانواده، ازدواج و طلاق تحت صلاحیت فدرال است، اما بسیاری از مسائل دیگر، از جمله فرزندخواندگی و اختلافات مربوط به اموال زوجیت، تحت قوانین استانی قرار دارند که بسیار متفاوت هستند. ساختارهای سنتی خانواده در طول زمان، با افزایش تعداد روابط همجنس‌گرایان و روابط قانونی رایج و افزایش نرخ طلاق به طور قابل توجهی تغییر کرده است، این امر به بحث‌های شدید در مورد آینده قانون خانواده، چالش‌های دادگاه و بررسی‌های استانی قانون خانواده کانادا منجر شده است.

قانون خانواده کبک عمدتاً منشأ فرانسوی دارد، اما از آنجایی که ازدواج و طلاق در صلاحیت قضایی فدرال است، تأثیر قانون عمومی قوی وجود دارد. علاوه بر این، از آنجایی که قوانین کبک در ۲۰ سال گذشته به شدت توسط قوانین بازنگری شده است، تفاوت‌ها در قانون خانواده بین کبک و بقیه کانادا به اندازه گذشته قوی نیست. به طور سنتی، قانون مدنی کبک مفهوم «اقتدار پدری» را تقدیس می‌کرد، که شوهر را رئیس خانواده می‌کرد و به او بر زن و فرزندان او اختیارات قابل توجهی می‌داد. این تصور را دادگاه تجدیدنظر اعمال کرد، اما این تصمیم از آن زمان لغو شده است و قانون مدنی تجدید نظر شده (۱۹۸۰) بر برابری مطلق زوجین پافشاری می‌کند.

در قانون داخلی ایران، ریاست خانواده از خصایص شوهر است. با توجه به حاکمیت اخلاق بر قانون در حقوق خانواده و جلوگیری از تراکم پرونده‌ها در دادگاه‌ها، لازمه اعمال حق مدیریت، رعایت قاعده حسن معاشرت و خودداری مرد از استبداد است و متقابلاً اجابت زن از تصمیمات دلسوزانه شوهر، نتیجه اعمال همان قاعده است. کاتوزیان در تراجم آزادی‌های فردی که برابری حقوق را اقتضا می‌کند و ایجاد نظم که ریاست یک نفر را اقتضا می‌کند، ضرورت ریاست شوهر را مورد تأیید قرار می‌دهد (Katouzian, 2001). ریاست شوهر منوط به وجود اهلیت استیفا است. لذا بلوغ، عقل و رشد لازمه آن است و اشخاص صغیر، سفیه و مجنون دائمی که توان اداره خود را ندارند، به طریق اولی نمی‌توانند مسیر صحیحی برای خانواده ترسیم کنند. البته در مواردی که ولی به جهت مصلحت محجور، همسری برای او اختیار می‌کند، به دلالت قاعده ولایت و علم زن، باید اختیار هدایت خانواده را برای ولی در نظر گرفت (Katouzian, 2006). در قلمرو ریاست شوهر اختلاف شده است؛ برخی آن را ناظر بر همه امور زن و برخی ناظر بر روابط خانوادگی دانسته‌اند. به نظر می‌رسد در چهارچوب روابط و مصالح خانواده اصل بر ریاست شوهر است، مگر آنچه قابل استثناء نمودن باشد. برخی نویسندگان در هر نوع اختلافی مرد را تصمیم‌گیر نهایی در خانواده می‌دانند (Mohaghegh Damad, 2016). در نتیجه رهبری شوهر بر خانواده ناظر بر اداره و حفظ منافع خانواده است. موارد استثناء قاعده:

۱. زمانی که حقی را قانون به زن اعطا می‌کند یا تصمیم مرد خلاف قانون و شرع باشد. به‌طورمثال زن حق هر تصرفی در اموال خود را دارد و مرد نمی‌تواند او را مجبور به مساعدت در امور مالی کند.
۲. اگر تصمیم مرد از زن سلب حریت کند برای نمونه مرد نمی‌تواند مانع دید و بازدیدهای زن با اقارب خود شود یا او را در خانه محبوس کند، همچنین نمی‌تواند تصمیم به سقط جنین مشترک یا متارکه زن را با طفل حاصل از ازدواج قبلی او بخواهد (Katouzian, 2001).
۳. در مواردی که شرط ضمن عقد حقی را به زن می‌دهد. مثلاً، مشهور فقها قائل به این هستند که اگر حق تعیین مسکن به در سند ازدواج به نفع زن شرط شده باشد، مرد باید از زن تبعیت کند، در حالی که اقلیت مخالف قائل به ریاست شوهر و بطلان شرط هستند. البته نظر مشهور در قانون تأیید شده است (Ameli, 2008).
۴. در جایی که عرف مسلم و اخلاق حسنه، حقی را به زن می‌دهد. در پرونده‌ای زوجه به دلیل نارضایتی از همزیستی با مادر شوهر دادخواست الزام زوج به تهیه منزل مستقل را مطرح می‌نماید. حتی با اینکه حق تعیین مسکن با مرد بوده، به علاوه ریاست وی اقتضا دارد با توجه به شرایط اقتصادی و فرهنگی منزل مشترک را تعیین کند، شعبه ۱۰ دادگاه خانواده شیراز چنین استدلال می‌کند «... پرداخت نفقه زوجه از جمله تهیه مسکن از جمله تکالیف زوج است...» و حکم به الزام زوج به تهیه منزل مستقل صادر می‌کند. عرف مسلم به حفظ حریم خصوصی و اعطای اختیار عمل زن در زندگی مشترک اقتضا می‌نماید. برای حل این مشکل و دوری از اختلافات بعدی، بهتر است طرفین حقوق احتمالی خود را در سند نکاحیه شرط کنند.

حق اشتغال

از مواردی که شوهر به استناد ریاست و مسئولیت خود در حفظ مصالح و سلامت خانواده و حراست از حیثیت آن حق دخالت دارد، موضوع کار و اشتغال زوجه است. البته کار و فعالیت شغلی از حقوق قانونی و مشروع زن محسوب می‌شود و زن می‌تواند همانند مرد با رعایت موازین شرعی به کار و حرفه متناسب با شئون خویش اشتغال ورزد و از این جهت منعی برای او وجود ندارد. اصل بیستم قانون اساسی نیز به نوبه خود این مطلب را تأیید می‌کند. بنابراین کار و اشتغال زوجه به طور معمول مستلزم بیرون رفتن از خانه و فعالیت شغلی او با اولویت بیشتری به کسب اجازه از شوهر و جلب رضایت او نیازمند است و شوهر حق خواهد داشت که او را از هرگونه اشتغال در محیط خارج از منزل باز دارد. بدین جهت است که برخی از اندیشمندان معتقدند: «از نظر فقهی، اصولاً خروج زن از خانه به هر منظوری که باشد، باید با موافقت شوهر انجام پذیرد» (Abbasi & Ramezani, 2020).

بنابراین، چنانچه زن در هنگام ازدواج شاغل نبوده و با شرط اشتغال، ازواج انجام نگرفته باشد، شوهر می‌تواند مطلقاً زن را از اشتغال به هرگونه حرفه در بیرون خانه منع کند (Emami, 1997). مسئله اشتغال زوجه نیز می‌تواند بر اساس چنین ضابطه‌ای مورد مطالعه و تحلیل قرار گیرد؛ بدین توضیح که شوهر حتی اگر اشتغال زن مغایر با حق کامجویی وی نباشد یا به این امر رضایت دهد، به لحاظ ریاست و سرپرستی خانواده و صلاح‌اندیشی آن، حق بازرسی و نظارت دارد و با این ترتیب می‌تواند زن را از اعمال و مشاغل منافی عفت و مصلحت و حیثیت خانواده باز دارد. از همین رو در ماده ۱۱۱۷ قانون مدنی مقرر داشته است، «شوهر می‌تواند زن خود را از حرفه یا صنعتی که منافی مصالح خانوادگی یا حیثیات خود یا زن

باشد، منع کند». بدین سان ماده ۱۱۱۷ هم‌نوا با ماده ۱۱۰۵ قانون مدنی موجب شده، حقوق ایران، اشتغال زن را در قلمرو ریاست مرد بر خانواده مطرح نماید و انتخاب کار و شغل او را از اختیارات و توابع ریاست شوهر برشمارند.

در **کانادا**، ترویج برابری جنسیتی زیر چتر قوانین حقوق بشر قرار دارد. با شروع قانون حقوق بشر کانادا (CHRA) در سال ۱۹۷۷، کانادایی‌هایی که استخدام شده دولت کانادا، دولت‌های ملل اول یا شرکت‌های خصوصی تحت نظارت دولت فدرال هستند یا از آن‌ها خدمات دریافت می‌کنند، از تبعیض محافظت می‌شوند. این قانون بیان می‌کند که «همه کانادایی‌ها از حق برابری، فرصت‌های برابر، رفتار منصفانه و محیطی عاری از تبعیض بر اساس جنسیت، گرایش جنسی، وضعیت تأهل و وضعیت خانوادگی برخوردارند».

در سال ۱۹۸۲، منشور حقوق و آزادی‌های کانادا (منشور) تأسیس شد. منشور شامل دو بخش است که برای حمایت از حقوق بشر و جلوگیری از تبعیض اساسی است. به طور خاص، بخش ۱۵ حفاظت و بهره‌مندی برابر قانون را «بدون تبعیض بر اساس نژاد، منشاء ملی یا قومی، رنگ، مذهب، جنسیت، سن یا ناتوانی ذهنی یا جسمی تضمین می‌کند. بخش ۲۸ تضمین می‌کند که تمام حقوق مشمول منشور به طور یکسان برای مردان و زنان اعمال می‌شود (Fodden, 1999).

حق حضانت

در حقوق مدنی **ایران**، معنای اصطلاحی حضانت فرزند، نگهداری و سرپرستی کودک است. حضانت فرزند طبق ماده ۱۱۶۸ قانون مدنی، هم حق پدر و مادر و هم تکلیف پدر و مادر در برابر فرزندشان است. پیش از آن که زوجین طلاق بگیرند، حق حضانت با هردوی آن‌ها است. یعنی کسی نمی‌تواند این حق را بدون علت قانونی از آن‌ها سلب کند. همچنین حضانت تکلیف والدین است. یعنی آن‌ها باید مسئولیت کودکی را که به این دنیا آورده‌اند، چه از لحاظ جسمی و چه روحی و اخلاقی، بپذیرند. طبق ماده ۱۱۶۹ قانون مدنی، حضانت فرزند و نگهداری از وی پس از طلاق، تا سن ۷ سالگی با مادر است. لازم به ذکر است که طبق قانون جدید این سن هم برای پسر و هم برای دختر اعمال می‌شود. زیرا پیش از این، حضانت پسر تا ۲ سالگی با مادر بود و فقط حضانت دختر تا ۷ سالگی به مادر تعلق داشت. همچنین طبق همین ماده، حضانت فرزند دختر از ۷ تا ۹ سالگی یعنی تا سن بلوغ‌شان با پدر است. حضانت فرزند پسر نیز از ۷ تا ۱۵ سالگی یعنی سن بلوغ در پسران به پدر تعلق دارد. پس از این سن دختر و پسر خودشان تصمیم می‌گیرند با کدام یک از والدین زندگی کنند. البته تبصره ماده ۱۱۶۹ نیز قابل توجه است. طبق این تبصره، بعد از ۷ سالگی، اگر اختلافی بین والدین در حضانت فرزند پیش آید، دادگاه با در نظر گرفتن مصلحت طفل، حکم صادر می‌کند. پس احتمال اینکه پس از ۷ سالگی هم فرزندان نزد مادر بمانند وجود دارد. در ماده ۱۱۷۳ قانون مدنی مواردی مانند: اعتیاد به مواد و قمار و الکل، اشتها به فساد و فحشا، داشتن بیماری روانی، سوءاستفاده از کودک و کتک زدن وی به بیش از حد متعارف بیان شده که باعث سلب حضانت هر کدام از زوجین می‌شود.

در قانون کانادا هیچ قانونی وجود ندارد که حضانت فرزندان خردسال به مادران واگذار شود. در جایی که والدین هر دو تمام وقت کار می‌کنند، پدران به طور فزاینده‌ای حق حضانت را به دست می‌آورند. با این حال، دادگاه‌ها تا حدی از عقل سلیم استفاده می‌کنند و می‌توانند تمایلی به تغییر وضعیت موجود نداشته باشند، اگر اوضاع در خانه به خوبی پیش می‌رود و می‌تواند تمایلی به جدا کردن خواهر و برادر نداشته باشد. اشخاص ثالث، مانند خاله یا عمو، می‌توانند حق حضانت یا ملاقات را نیز بخواهند. قانون طلاق ۱۹۸۵ افزایش تماس بین کودک و هر دو والدین را بدون اجبار صریح حضانت مشترک فراهم می‌کند (Johnson & Gerry, 1996).

در مقام مقایسه می‌توان به این مهم اشاره کرد که در ایران، نظام حقوقی بر اساس اصول اسلامی از والدین انتظار دارد که نقش‌های خاصی در تربیت و پرورش فرزندان خود داشته باشند. در کانادا، تمرکز بر روی منافع بهترین فرزند است و تصمیم‌گیری‌ها در مورد حضانت و تربیت فرزندان بر اساس استانداردهای بهداشتی و رفاهی اتخاذ می‌شود.

حق هم‌زیستی مشترک

اثر اصلی نکاح این است که زن و شوهر تشکیل خانواده دهند. بدون زندگی زیر یک سقف این هدف سالبه به انتفاع موضوع است. مهمترین اثر زندگی مشترک این است که زن و شوهر از نظر اخلاقی و حقوقی در تشدید مبانی خانواده شراکت کنند. این تعهد مربوط به عواطف و صرفاً اخلاقی است ولی ضمانت اجرای آن قانونی است. طبق قانون داخلی اگر زوجه زندگی مشترک را ترک کند و الزام او ممکن نباشد مرد می‌تواند اجازه ازدواج مجدد را از دادگاه بگیرد (Katouzian, 2006). در نقطه مقابل اگر ترک زندگی مشترک ناشی از بی‌قیدی مرد و عدم توجه او به مسائل خانوادگی باشد، زن می‌تواند از دادگاه تقاضای طلاق کند. در سند نکاحیه یکی از شروطی که زن را قادر به طرح دادخواست طلاق می‌کند این است که اگر زوج زندگی خانوادگی را بدون عذر موجه ترک کند یا شش ماه متوالی بدون عذر موجه از نظر دادگاه غیبت نماید. هر چند پایبند نبودن مرد به زندگی مشترک به هر نوع شامل عدم اشتغال، ترک زندگی مشترک می‌تواند از مصادیق عسر و حرج تلقی شود (Family Protection Law, 1353)

ترک زندگی مشترک از دید قانون‌گذار خارجی مغفول نمانده است. به طور مثال اگر زوجین حداقل یکسال جدا زندگی کنند، از موارد شکست زندگی مشترک تلقی شده و هر یک از آنها می‌تواند در خواست طلاق را مطرح کند. اما گاهی ترک زندگی مشترک تحت عنوان تأسیسی قانونی پیش‌بینی شده است. در حقوق کامن‌لا^۱ مفارقت زوجین یک تأسیس قانونی و اختیاری شبه طلاق هست، که در آن اکثر حقوق و تکالیف زوجیت معلق می‌شود بدون اینکه آثار طلاق من جمله تقسیم دارایی، پرداخت دیون مشترک و ازدواج مجدد را در پی داشته باشد. زوجین ممکن است پس از آن تصمیم به طلاق یا بازگشت به زندگی بگیرند. این نهاد قانونی به دلیل ممنوعیت طلاق در مسیحیت بوجود آمد ولی تا کنون در برخی ایالت‌های آمریکا از جمله نیوجرسی و نیویورک و کشورهای تابع کامن‌لا وجود دارد. هدف از این نهاد ممکن است بدست آوردن استقلال مالی هر یک از زوجین باشد یا در مواردی که دچار دلزدگی می‌شوند، به دلیل ممنوعیت از تصرف در اموال مشترک و دیدار یکدیگر، ممکن است دوباره تصمیم به زندگی مشترک بگیرند. مضافاً زوجینی که به دلیل ممنوع بودن از طلاق در مذهب نمی‌توانند، در خواست طلاق کنند، از این نهاد استفاده می‌کنند.

حسن معاشرت

مبنای حسن معاشرت آیه ۱۹ سوره مبارکه نساء خطاب به مردان است که می‌فرماید: «وعاشروهن بالمعروف». یعنی با آنها به نیکویی رفتار کنید. ظاهر این تکلیف، خطاب به مردان است ولی این ظاهر از باب غلبه است. زیرا ممکن است مرد به سبب برتری فیزیکی احترام شایسته زن را پاس ندارد. بنابراین در آیه کریمه ۳۴ سوره فصلت که خداوند می‌فرماید: «و نیکی با بدی یکسان نیست؛ بدی دیگران را با شیوهی بهتر که نیکی است دفع کن، که این هنگام آن کس که میان تو و او دشمنی است همچون دوست گرم می‌شود.» زوجین مکلف به حسن رفتار با یکدیگر هستند (Katouzian, 2006). بنابراین اطلاق حسن معاشرت باید در تمام حقوق زوجین گنجانده شود و با در نظر گرفتن عرف تفسیر گردد. برخی نویسندگان از این ماده استفاده نموده‌اند و به درستی به تبیین قاعده حسن معاشرت پرداخته و از لوازم عرفیه و شرعیه برای

¹ Common-Law Partner

تفسیر حسن معاشرت بهره گرفته‌اند. با توجه به اینکه حسن معاشرت در فرهنگ‌های مختلف فرق می‌کند و بنا به سن، شخصیت و جنسیت هر فرد تفاوت پیدا می‌کند. بهترین راه تشخیص و تفسیر آن عقل سلیم و با ملاک قراردادن عرف، شرع و کرامت انسانی است. به طور مثال ممکن است در نقطه‌ای از کشور ایران، بازگشت دیر هنگام مرد به منزل، به دلیل مشغله و کندی تردد شهری، مصداق سو معاشرت نباشد ولی در منطقه دیگر امری مذموم باشد. به نظر می‌رسد قاعده حسن معاشرت در تمام حقوق تکالیف زوجین مانند صلح ارحام، روابط جنسی، مدیریت خانواده و غیره جاری است و مصادیق آن حصری نیست (Nobahar & Hosseini, 2014).

در مقایسه تطبیقی در کامن‌لا، زوجین در حمایت از یکدیگر وظیفه متقابل دارند، که طبعاً واجد جنبه مالی و غیرمالی است. به طور مثال در قانون طلاق کانادا به چنانچه هر یک از زوجین مرتکب زنا شود و یا با طرف دیگر طوری رفتار کند که موجب رنج بدنی یا روحی او گردد و زندگی مشترک را غیرقابل تحمل سازد، دیگری حق درخواست طلاق پیدا می‌کند (Canadian Divorce Act, 2019).

در قانون روابط شخصی کانادا مصادیق سوء رفتار احصا شده، جدی‌تر می‌نماید. به عنوان نمونه هر رفتار غیرانسانی یا توأم با ستم که سلامت جسمی یا روحی که سلامت همسر را در معرض خطر قرار دهد، به طوری که زندگی مشترک را نامناسب یا محل خطر کند، موجد حق طلاق برای طرف مقابل است، یا این که احد از زوجین می‌تواند اقدام به جدایی کند، وقتی که طرف مقابل قانوناً می‌بایستی از همسر خود حمایت مالی می‌کرده و از آن امتناع نموده است. در حقوق داخلی بیشتر به بعد اخلاقی و جنبه استحضایی عقد نکاح معتقد هستیم و تمام تلاش خود را در اصلاح ذات‌البین به کار می‌گیریم. باید دید افراد جامعه ما خود را با قوانین موجود تطبیق داده‌اند و همت بر آبادی خانواده قرار داده‌اند؟ یا جامعه به سمت فرد محوری و حمایت از انگیزه‌های شخصی قدم بر می‌دارد؟ در مطالعه تطبیقی به تدریج روشن می‌شود که قانون‌گذار خارجی بیشتر به حمایت از حقوق فردی می‌رود. در نتیجه نوع قوانین بر حمایت و حفاظت حقوق فردی تکیه می‌نمایند (Canada Domestic Relations Act, 2019).

طبق ماده ۵۱ قانون خانواده کانادا زوجین مکلف به ابراز احترام و عواطف متقابل، حمایت از منافع خانواده و همچنین برقراری رابطه خوب، رفت و آمد با والدین و اقارب نزدیک یکدیگر، طبق استاندارد قابل قبول هستند. ضمانت اجرای عدم رعایت این حقوق، الزام از طریق محکمه خواهد بود و ممکن است. در صورتی که ریشه این نزاع بعد از پروسه داورى قلع نشود و دادگاه مصالحه را غیرممکن بداند، با اصرار زوجین طی گزارش رسمی حق طلاق را اعطا می‌نماید. موارد دیگری از سوء رفتار مرد که به زن حق در خواست طلاق می‌دهند؛ عبارتند از ۱- ایراد صدمه بدنی به زن در مواردی که این امر در محکمه ثابت شود ۲- خودداری از پرداخت نفقه در مورد عدم تمکین زوج نسبت به نفقه معینه ۳- غیبت بیش از یکسال شوهر (Canada Family Law, 2004).

مطالعه تطبیقی موارد مطرح شده در حقوق خانواده در ایران و کانادا نشان داد که در نظام حقوق خانواده ایران، حقوق زوجین تحت تأثیر قوانین فقهی و اسلامی قرار دارد. مثلاً در ایران، تصمیمات در مورد حق اشتغال، سرپرستی و طلاق و بر اساس اصول فقهی و شرعی اتخاذ می‌شود؛ در حالی که نظام حقوق خانواده در کانادا و حقوق زنان بر اساس قوانین مدنی و قوانین حقوق بشر تعیین می‌شود.

نتیجه‌گیری

حقوق خانواده در قاطبه نظام‌های حقوقی دنیا از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. حکومت قانون بر اخلاق زوجین را علی‌الاصول در انتخاب شرایط عقد مختار می‌گذارد و ماهیت ازدواج شرکت تبیین می‌شود. مع‌الوصف حل تعارض قانون داخلی خانواده و عرف حاکم مناطقی از جامعه به وسیله شرط ضمن عقد ممکن است. با مطالعه رژیم غیرمالی خانواده در نظام حقوقی کانادا و تطبیق آن با نظام حقوقی ایران، ابعاد این مبحث و نحوه ورود این نظام به حقوق ایران روشن‌تر می‌شود.

در دیدگاه دینی و مذهبی اسلام زن و مرد از نظر جایگاه ارزشی در نظام خلقت تفاوتی ندارند؛ بلکه بسیاری از آیات قرآن کریم به بیان عدم تأثیر جنسیت در کسب ارزش‌های الهی پرداخته است.^۲ در جهان بینی اسلام اسباب برتری و فضیلت، تقوا است و جنسیت در آن تأثیری ندارد^۳ و آیات متعددی از قرآن به کرامت زنان و توصیه به رعایت حقوق انسانی آنان سفارش نموده است^۴؛ اما نحوه تقسیم کار و اداره زندگی خصوصی و اجتماعی براساس آیات، روایات و سیره نبوی بین زن و مرد یکسان نیست، بنابراین حقوق فردی و اجتماعی زن با مرد متفاوت است. به نحوی که با توجه به تفاوت‌های خلقتی اعم از خلقی و جسمی زن و مرد هر یک می‌توانند بر اساس اقتضانات درونی خود متفاوت از دیگری عمل نمایند. غایت اسلام از این تفاوت‌ها این است که زنان را متوجه وظیفه اصلی مادری و تربیت نسل، نماید و وظیفه تأمین اقتصادی را به مردان بسپارد. امروزه با دگرگونی در اوضاع اجتماعی حتی در جوامع اسلامی و نقش اقتصادی و اشتغال فراگیر زنان این تفاوت‌ها ظاهراً به نظر غیرعادلانه و نامناسب می‌رسد.^۵

بنابراین تطبیق حقوق غیرمالی زوجین در نظام حقوق خانواده ایران و کانادا نشان می‌دهد که در ایران، حقوق زنان و وظایف زوجین بیشتر تحت تأثیر اصول شرعی و فقهی قرار دارد، در حالی که در کانادا، حقوق زنان و وظایف زوجین بر اساس قوانین مدنی و حقوق بشر تعیین می‌شود. همچنین، در کانادا تمرکز بر روی حقوق فردی و منافع بهترین فرزند است، در حالی که در ایران تمرکز بر روی اصول شرعی و وظایف والدینی است.

از مهمترین حقوق غیرمالی بررسی شده در این مقاله، جایگاه مرد در خانواده و حق ریاست است. این مهم باعث شده سایر مواد قانونی خانواده را تحت تأثیر خود قرار دهد. حتی آزادی‌های فردی زن در حق اشتغال به علت اولویت این مقوله، محدود شده است.

در اسناد حقوق کانادا این مهم تعبیر به دامن زدن به نابرابری بین زن و مرد شده و سعی شده به‌سوی برابری حداکثری بر ملاک حقوق بشر گام بردارند. با توجه به اینکه حقوق بین‌الملل میراثی بشری برای تمام ابناء بشر به ویژه در قسمت‌های اعظمی از متون حقوق بشری است؛ با تبدیل قواعد حقوق بشری به قواعد آمره و عام‌الشمول تکلیفی بزرگ بر دوش دولت‌ها گذارده می‌شود که به نابرابری میان حقوق زن و مرد پایان دهند. مطالعه حقوق خانواده در ایران نشان می‌دهد که اکثراً به دلایل عقیدتی، ایدئولوژیک، فرهنگی و عرفی و گاه سیاسی و اقتصادی میلی به هماهنگی با قواعد حقوقی

۲. «و من يعمل من الصالحات من ذکرا و انثی و هو مؤمن فاولئک یدخلون الجنة و لایظلمون نقیراً؛ هرکس از زن و مرد عمل شایسته انجام دهد و به خدا ایمان داشته باشد، پس در بهشت داخل می‌شوید و خدا به اندازه هسته خرمائی به کسی ظلم نمی‌کند». (نساء، ۱۲۳).

۳. «ان اکرمکم عند الله اتقاکم»، (حجرات، ۱۳).

۴. روم، ۲۱؛ نساء، ۹-۱۱؛ نحل، ۵۹-۵۸؛ احزاب، ۳۶-۳۵؛ زمر، ۶.

۵. اما معلوم نیست این دگرگونی نقش‌های خانوادگی و اجتماعی برای زنان خوشبختی را به ارمغان بیاورد و مسئله این مقاله نیست و در چارچوب دیگری

قابل بررسی خواهد بود.

بین‌المللی در این خصوص نشان نمی‌دهد. به دیگر بیان، با توجه به یافته‌های این مقاله، حقوق غیرمالی زوجین با تأکید بر زن اعم از حقوق مدنی و خانوادگی همچنان در هاله‌ای از بی‌توجهی قرار دارد و تبعیت زن از شوهر و دخالت شوهر در آزادی‌های فردی و اجتماعی او اعم از حضانت تا اشغال و حضور در جامعه، نشان‌دهنده این است که گرچه قانون‌گذار سعی کرده به فراخور تحولات جامعه تغییراتی را اعمال کند اما فاصله زیادی با استانداردهای موجود در میثاقین و کنوانسیون محور همه اشکال تبعیض علیه زنان دارد و نظام حقوق فقه‌محور در ایران هنوز بدان درجه از انعطاف نرسیده است که حقوق برابر را به رسمیت بشاند.

با توجه به موارد فوق، به نظر می‌رسد چنانچه قانونگذار ایران در صدد تغییر الگوی مطلق ریاستی مدیریت خانواده به سمت الگوی اشتراکی بر نیاید، ممکن است در آینده‌ای نه چندان دور، شاهد تزلزل نهاد خانواده باشیم. بنابراین برای فرار از تعهدات ازدواج، علاقه و تمایل به تشکیل خانواده از طریق نکاح دائم، کاهش جدی پیدا خواهد کرد و شیوه‌هایی مانند روابط آزاد، روابط هم‌خانگی و پیدایش مجردان متأهل، به تدریج به مثابه رقیبی در مقابل نکاح دائم مطرح خواهند شد.

تعارض منافع

پژوهش حاضر برگرفته از رساله دکتری تخصصی بوده و بدون حمایت مالی انجام گرفته است.

منابع مالی

پژوهش حاضر برگرفته از رساله دکتری تخصصی بوده و بدون حمایت مالی انجام گرفته است.

سپاسگزاری

بدینوسیله از استاد راهنما و همه افرادی که در این تحقیق شرکت کردند تشکر و قدردانی می‌نمایم.

References

- Abbasi, Daoud, Ramezani, Shirin (2020). Women's non-financial rights in Iranian and international law, *Quarterly Journal of Education and Child Law and Jurisprudence*, Volume 2, Number 7.
- Ahmad Al-Ameli Al-Shami, Z. (1400). *Tahrir al-Rawza fi Sharh al-Lama'*, compiled by Ali Reza Amini and Seyyed Mohammad Reza Aiti, Tehran: Samit Publications.
- Ahmed, J. U. (2010). *Documentary Research Method: New Dimensions*. *Indus Journal of Management & Social Sciences*. Volume 4. pp. 1-14.
- Ameli, Seyyed Hasan. (2008). Compliance with the condition of the contract is necessary and permissible. *Matin Quarterly*, No. 15.
- Canadian Divorce Act, 2019.
- Canada Domestic Relations Act, 2019
- Canada Family Law, 2004.
- Emami, Seyyed Hassan (1997). *Civil Rights*, Tehran: Islamia Publications.

- Family Protection Law. (1974). Approved by the Research Center of the Islamic Council. Tehran.
- Fathaeli, M. and Mohammadi, O. (2013). Examining some non-financial rights of couples in broken marriage, Family Research Quarterly, No. 39, pp. 297-312.
https://jfr.sbu.ac.ir/article_96495.html
- Fodden, S. Family Law (1999); Julien D. Payne and Marilyn A. Payne, Canadian Family Law, 6th ed. (2015).
- Johnson, David R. & Garry, David. (1996), "law and borders: the rise of law in cyberspace", 48 Stan. L. Rev, pp. 1367-1402.
- Hakim, I. (1400). A comparative study of the non-financial rights of couples from the perspective of Islam and international documents, Master's thesis, Faculty of Law, Qom University.
- Katouzian, Nasser. (2001). Introductory course of civil rights (family), Tehran: Mizan publication
- Katouzian, Nasser. (2006). Introductory course of civil rights, legal actions: contract - Iqaa. 10th edition, Tehran: Publishing Company.
- Keshavarz, F. (2021). Comparative study of wife's non-financial rights in jurisprudence and subject law and its investigation in eliminating discrimination against women, Master's thesis, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Maroodasht branch.
- Mohaghegh Damad, (2016). Seyyed Mustafa, Family Law, Islamic Science Publication
- Nobahar, Rahim and Hosseini, Sayedah. (2014). The rule of "necessary socializing in a famous way" in husband and wife relationships, Research Family Quarterly, Volume 11, Number 41, pp. 53-72
- Parvin, F. and Hosseini, V. (2012). The conditions, territory and juridical and legal effects of the headship of the husband in relation to the wife, Journal of Private Law Research, No. 3, pp. 65-94. https://jplr.atu.ac.ir/article_2238.html
- Prior, L. (2003). Using Documents in Social Research. London: Sage.
- Sadeghi Fasai and Erfan manesh, E. (2014). Methodological foundations of documentary research in social sciences; Subject of study: The effects of modernization on the Iranian family, Scientific-Research Quarterly of Culture Strategy, Volume 8, Number 29. https://www.jsfc.ir/article_15066.html
- Scott, J. (2006). A Matter of Record-documentary Sources in Social Research. Cambridge: Polity.
- Seifi, Gh. and Mehrangiz Sh. (2017). A comparative study of non-financial rights of spouses in Iranian and French laws, Legal Research Quarterly, No. 86. Doi: 10.29252/lawresearch.22.86.217
- Shiravi, A. (2015). Family Law, Marriage, Divorce and Children, Tehran: Somit Publications.
<https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/h-16>
<https://www.justice.gc.ca/eng/csj-sjc/rfc-dlc/ccrf-ccdl/check/art15.html>
<https://www.justice.gc.ca/eng/csj-sjc/rfc-dlc/ccrf-ccdl/check/art28.html>